

6. Квятковский А.П. Поэтический словарь / А.П. Квятковский; науч. ред. И.Б. Роднянская. – М.: Сов. Энцикл., 1966. – 376 с.
7. Клюев Е. В. Риторика (Инвенция. Диспозиция. Элокуция): уч. пособие [для вузов] / Е.В.Клюев. – М.: ПРИОР, 2001. – 272 с.
8. Літературознавчий словник-довідник: довідково-енциклопедичне видання [для літературознавців, критиків, викладачів і студентів філол. профілю, учителів-словесників] / авт. кол.: О.Астаф'єв, З.Бичко, Б.Бірчак та ін.; ред. кол.: Р.Гром'як, Ю.Ковалів, В.Теремко. – К.: ВЦ “Академія”, 1997. – 752 с.
9. Мацько Л.І. Стилїстика української мови: підруч. [для студ. філол. спеціальностей вищих навч. закладів] / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько; ред. Л.І. Мацько. – К.: Вища шк., 2003. – 462 с.
10. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови: підручник [для студентів гуманітарних спеціальностей вищих закладів освіти] / О.Д. Пономарів. – [3-тє вид., перероб. і доповн.] – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248 с.
11. Шевченко-Савчинська Л.Г. Етикетна латиномовна поезія в українській літературі XVI-XVIII ст.: дис... канд. філол. наук: 10.01.01 / Л.Г. Шевченко-Савчинська. – К., 2005. – 252 с.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВП	– “Вісті Придніпров'я”, обласна газета
ГУ	– “Голос України”, газета Верховної Ради України
Д	– “Дуель”, ток-шоу (ТРК “Україна”)
ОЗВ	– “Один за всіх”, ток-шоу (“1 канал”)
ПП	– “Персонал плюс”, газета (м. Київ)
СС	– “Свобода слова”, ток-шоу (ICTV)
Ст	– “Сучасність”, журнал (м. Київ)
ТСН	– “ТСН. Тиждень”, телевізійна служба новин (“1+1”)
УМ	– “Україна молода”, газета (м. Київ)
УС	– “Українське слово”, газета (м. Київ)
ШЛ	– “Шустер live”, телешоу (ТРК “Україна”)

УДК: 811.161.2'22.003.626

ЗНАКОВІСТЬ АРХЕТИПНИХ СИМВОЛІВ У НАЦІОНАЛЬНО-МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ УКРАЇНЦІВ

Микитів Г.В., старший викладач

Запорізький національний університет

У пропонованій статті автор, спираючись на семиотичну теорію словесного образу, аналізує архетипні образи-символи в українських народних ліричних піснях.

Ключові слова: словесний образ, словесний образ-символ, архетип, знак, концепт.

Мыкытив Г.В. ЗНАКОВОСТЬ АРХЕТИПНЫХ СИМВОЛОВ У НАЦИОНАЛЬНО-ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЕ МИРА УКРАИНЦЕВ / Запорожский национальный университет, Украина.

В предложенной статье автор, опираясь на семиотическую теорию словесного образа, анализирует архетипные образы-символы в украинских народных лирических песнях.

Ключевые слова: словесный образ, словесный образ-символ, архетип, знак, концепт.

Mykytiv G.V. SYMBOLIC ARCHETYPICAL IMAGES IN THE NATIONAL LANGUAGE WORLD OF UKRAINIANS / Zaporizhzhya National University, Ukraine.

The author gives an analysis of the archetypical images of symbols in Ukrainian folk song lyric, using the semiotic theory of verbal image.

Keywords: verbal image, verbal symbolic image, archetype, symbol, concept.

Поняття символу є одним із ключових у філософії, літературознавстві, лінгвістиці, культурології, семіотиці тощо. Хоча проблема символу та його інтерпретації в поетичному тексті достатньо широко висвітлювалася в лінгвістиці (О.Веселовський, В.Виноградов, М.Дмитренко, В.Кононенко, О.Лосєв, О.Потебня, О.Шелестюк та інші), недостатньо дослідженим залишається питання словесного втілення архетипного символу в мовній тканині української пісенної творчості.

Метою статті є встановлення лінгвокогнітивних механізмів формування та семіотичних особливостей функціонування архетипних словесних образів-символів, які є невід'ємним складником образного простору українських народних ліричних пісень.

Символ традиційно розглядається як семантична категорія, що має зовнішній вираз (звуковий, графічний), пов'язаний із предметом, річчю та поняттям (сигніфікатом). Однією з головних його особливостей є множинність значень, що виявляють себе в різних конституаціях; поєднання і взаємодія цих значень завдяки дії аналогії й асоціативних зв'язків; конденсація, компресія багатьох ідей, відношень як виразників символічних значень; поляризація значень, що передаються одним і тим же референтом на різних семантичних полюсах. Контекстуальне оточення слова-символу зумовлює перерозподіл сем, зміну їхньої активності.

Мотивація символів може пояснюватися як позамовними, так і власне лінгвістичними чинниками, тому що виникнення лексеми-символу закорінене в історико-культурному середовищі, а з іншого боку – в зумовлених загальнонародними уявленнями семантичних підвалинах [1, с. 176].

Саме символи поглиблюють змалювання емоційного стану людини, її безпосереднього зв'язку з довкіллям. Вони підкреслюють, що людина є частиною природи, і в її житті відбуваються такі ж зміни, як і в природі. Пісенні образи-символи виявляють виняткову стійкість і сталість, навіть можуть підміняти реальний образ, зберігаючи його характерне змістове наповнення, тому представники аналітичної психології розглядають символ не як атрибут свідомої діяльності, а як можливість опосередкованого вияву підсвідомого змісту не лише в індивідуальній психіці, а й в етнічній культурі. К.Г.Юнг походження символів виводив від колективного несвідомого, порівнюючи символ із міфом.

Одним зі змістів колективного несвідомого є архетип – первинна схема образів, у яких узагальнено досвід людства. Досить активно архетипи колективного несвідомого виявляють себе у фольклорних образах-символах. Саме архетипи є своєрідним джерелом для появи пісенної символіки, яка впливає на нашу свідомість, бо «дія архетипу, незалежно від того, чи має вона форму безпосереднього досвіду, а чи відображається через слово, сильна тому, що в ньому говорить голос, потужніший від нашого власного» [8, с. 337].

К.Г. Юнг остаточно утвердив цей термін, розглядаючи його як основний позасвідомий засіб передачі найціннішого людського досвіду від покоління до покоління у формі підсвідомих символів, як закорінений у мові та міфі складник колективної пам'яті, у якому акумульована мудрість людства. Прадавні архетипи колективної підсвідомості людства знову й знову постають у міфах, релігіях, снах і фантазіях, проникаючи у всі види мистецтва, у літературу і в народну творчість. Повторюючись тисячі разів, вони формують певні сталі моделі, здатні відроджуватись і виявляти себе в різні епохи у різних образах. Відтак, «архетип як ідеальна формотворчість виявляється у матеріалі свідомого досвіду через архетипний образ. Саме тоді спадщина предків, яка зберігається в кожній індивідуальній душі формально і несвідомо, має змогу "прозріти" через життєву конкретику. Будь-яка людина наділена інстинктами і запасом архетипних образів, які їх відображають. Отже, у кожній людині функціонує колективне неусвідомлене, утворене зі сфери інстинктів і їх відповідників – архетипів» [2, с. 134].

Слова-символи, які називають поняття, що однаковою мірою сприймаються усіма людьми, оскільки вони вказують на універсальні явища природи, називаємо архетипними [1, с. 177]. Вони, на думку К.Г. Юнга, «супроводжували людину споконвіку, були зумовлені самим життям, культурою, лягли в основу міфології, релігії, мистецтва, філософії» [9, с. 48].

Обожнення природних явищ, надання їм надлюдських властивостей і разом із тим уособлення їх в образах характеризують світобачення наших пращурів. У народному уявленні природні явища стали носіями різноманітних внутрішніх потрясінь, глибоких почуттів, викликаних силами, що не залежать від людини. Звідси народилася розмаїта й багатогранна символіка, зумовлена стародавніми поглядами на явища, що їх гостро сприймали, за якими часом із жахом спостерігали наші предки [3, с. 102].

В основі символізації лежить аніматизм, анімалізм, анімізм та антропоморфізм, пов'язаний із найдавнішими віруваннями слов'ян. Слова-символи відображають особливості культури: історії, традиції, звичаїв етнічної спільності. Оскільки характерною властивістю символу є те, що значення мотивується через фонові знання, прагматику (О.Потебня), то й функціонування його в мовленні можливе лише за наявності певних фонових знань.

Феномен розуміння символічної природи мови пов'язаний із проникненням у багатомірність духовного світу, що іманентно виявляється в модальностях архетипу, мови, світобачення.

Проблема трансісторизму архетипів, порушена Юнгом, була детально опрацьована його послідовником Е.Нойманом. Він пов'язує діяльність свідомого й несвідомого і вважає, що свідомість може розвиватись лише там, де вона зберігає живий зв'язок із творчими силами підсвідомості. Приймаючи аксіому Юнга про те, що символічне є станом рівноваги між свідомим і підсвідомим, він акцентує на першому: "Кожен символ, як і кожен архетип, наповнений специфічним змістом, і коли ми говоримо, що уся людина захоплена колективним підсвідомим, ми маємо на увазі, що захоплена і її свідомість" [5, с. 156].

Архетипні символи поділяються на **природні** і **культурні**. **Природні** походять із несвідомого змісту психічного і тому є множинністю варіацій, їх можна простежити аж до витоків – архаїчних коренів. **Культурні** символи використовувалися для вираження вічних істин, пройшли через процес свідомого розвитку і стали колективними образами, прийнятими цивілізованим суспільством. Ця група символів зберігає риси первинної нумінозності, може викликати вагомий емоційний резонанс і становить складник загальнонародського менталітету.

У такому разі традиційне слово-символ є вербальним утіленням елементів обряду, тобто семіотично маркованим стосовно відповідного обряду. Більшість архетипних символів – ритуальні. Оскільки обряд – своєрідний контекст, у якому реалізується семантика символу, то на вербальному рівні таким контекстом є відповідний текст. Таким чином, визначатимемо символ як вербальний знак, семантика якого є результатом переосмислення на асоціативному рівні його прямих і переносних значень під впливом контексту.

У народнопоетичних текстах словесні образи-символи характеризуються багатозначністю, іконічністю, знаковістю, мотивованістю змісту, рівноправністю буквального та символічного значень, архетипністю, вбудованістю в систему міфології, літератури та мистецтва.

Народнописенна символіка відображає не тільки неповторну поетичність світосприйняття наших предків, а й через тисячоліття несе нам закодовані в обрядах і словесних формулах знання про світ і взаємопов'язаність усього буттєвого в ньому, дарує нам таку просту і водночас надзвичайно складну народну мудрість.

Найпоширенішими в мікросистемі архетипних слів-символів у ліричних піснях є **вода, дощ, туман, хмара, мороз, сніг** та інші образи.

Вода вважалася першоелементом Всесвіту і тому була священною [4, с. 76]. Вона здавна була важливим елементом вірувань і загальної міфопоетичної системи прадавнього світу. Залишки цієї міфології бачимо в казкових обрядах живої і мертвої води, у розмовах з рікою, криницею. Український фольклор зберіг цю символіку, пристосовавши її до сучасного сприйняття і розуміння образно-символічного навантаження води.

Вода – це учасник природних процесів, пов'язаних із відродженням життя весною, зі священною силою дощу. Використання цих властивостей подибуємо в пісенному фольклорі: *А вже весна, а вже красна! / Із стріх вода капле* [7, с. 76].

У наймитських піснях знакова ситуація *вода, яка тече*, символізує гірку наймитську долю: *Тече вода з-під Дунаю, / Ще й з-під синього моря. / Хто не служив у багатиря, / То той не знає горя* [6, с. 263]. Ще потік води в пісенному дискурсі асоціюється зі злидним життям: *Тече вода із города / Край синьої м'ятки, / Сушать мене, в'ялять мене / Мої недостатки* [7, с. 379].

В інших словесно-виражальних умовах *вода, яку випили орли*, виступає референтом важкого життя сироти, несправедливого ставлення до нього в тодішньому суспільному устрої: *Чому в ставу води нема? – / Бо випили орли. / Сирота правди не має / На світі ніколи* [6, с. 272].

Образ води може пов'язуватися і з іншими символічними образами. Наприклад, поєднання двох семіотичних іпостасей-символів – *води і птахів* в одній із українських пісень: *Коло млина, коло броду / Два голуби пили воду* [7, с. 29]. Числівник *два* символізує пару закоханих, а спільне пиття води голубами – архетипний ритуал, що вказує на подружнє життя.

Перебування над водою, придивляння до зображення в дзеркалі води – це також досить частий символ фольклорної традиції, що пов'язаний із перенесенням такого місцезнаходження на символіку самотності: *Червона калина, червона калина, / Не стій над водою, / Молода дівчина, жаль ми за тобою* [7, с. 137]. Перенесення понять «червона калина» – «молода дівчина» підсилює емоційний вплив тексту на реципієнта, а народнопоетична рефлексія над вербальним знаком встановлює сутнісні зв'язки між мовною номінацією та реалією.

Те ж залучення пісенних символів-образів птахів бачимо в іншій пісні. Тут *лебеді, що пливуть за водою*, також уособлюють закоханих, а вода абстраговано передає контекст неможливості реалізувати почуття, тому що все далі відносить закоханих одне від одного: *Два лебеді по тій воді, / Обидва біленькі: / Не будемо, серце, в парі, / Бо ми молоденькі* [7, с. 217]. Колоратив-епітет *біленькі* за допомогою семантико-синтаксичного паралелізму вказує на молодий вік закоханих, який перешкоджає їх одруженню.

В українській міфотворчості вода була також стихією, де знаходили свою смерть дівчата, що рятувалися від ганьби, коли ставали покритками, кидалися в воду від нещасливого кохання. Тут вода – це символ забуття, позбавлення від проблем: *В Дунай-воду подивлюся, / Та і з горя утоплюся* [7, с. 313]. Постпозиційне поєднання прикладки *вода* з гідронімом *Дунай* надає тексту яскравій семантичній виразності.

Подібний контекст, доповнений образом *коси*, передає аналогічні внутрішні переживання героїні: *Тихо, тихо Дунай воду несе / А це тихіше дівка косу чеше. / Чеше, чеше, та на Дунай несе, / «Пливи, косо, тихо за водою, / А я йду услід за тобою»* [7, с. 342]. Саме лексема *коса* виступає семіотично маркованим образом, який виконує допоміжну функцію і символізує дівочу вроду: пускаючи косу у воду, дівчина ритуально готує своє самогубство, її емоція невиразна, звідси часто повторюване слово *тихо*.

Жорстокість парубка, що зманив дівчину та штовхає її на самогубство, також змальована через використання образу води: *«Чим же ми умиємося / Ти ж молодий козаچه?» / «Я водою, ти сльозою, / Ти ж, моя люба дівчино!» / «Я йду до роду, ти скачи в воду, / Ти ж, моя люба дівчино!»* [7, с. 353]. Тут бачимо відголоски ритуалу спільного вмивання і зближення умивання водою та лиття сліз. Таке нагнітання символічних образів, градація – яскравий приклад поезики народної пісні, насиченої символами.

Вода – це й символ-абстракція дівочої вроди: *“Та не віддай же мене будь за якого, / Бо моя врода, як чистая вода”* [7, с. 364]. Порівняння, передане за допомогою епітетного означення *чистая*, поглиблює поетичність, експресію, емоційну оцінку.

Вода в іншій пісні – байдужа сила, що несе шкоду, символізуючи гіркі переживання героїні: *Ой, вербо, вербо, / Де ти росла, / Що твоє листячко / Вода знесла?* [7, с. 406].

Формування символічного значення міфологеми **вода** в ліричних піснях відбувається на основі низки асоціацій: *вода – дощ – сльози – смуток*.

Архетипний образ-символ **дощ** у народнопісенній творчості українців може сприйматися як життєдайна сила, але в певному емоційному стані він – це символ чогось одноманітного, негативного. Звідси й образне навантаження його в пісні, де сема *дощ* символізує сум, тугу за батьківською домівкою одруженої жінки, яка проклинає свою долю: *На долині дуб, дуб, / Тече вода з дуба... / Бідна ж моя головонька, / Пішла за нелюба* [7, с. 307].

У свідомості українців **дощ** здебільшого символізував добро, щастя, радість. У соціально-побутових піснях слово-образ **дощ** наділене негативно конотованою символікою і вживається на позначення смутку, туги, тривоги: *“В полі, мати, дрібен дощик іде, / Ой той мені раноньки проміє!”* [6, с. 27]. Короткий прикметник *дрібен* у поєднанні з іменником *дощик* надає стилістичної виразності тексту пісні.

Для соціально-побутових пісень характерне поєднання образу *дощу* з образами *густого терну, ясного сонця і буйного вітру*, які виступають вірними супутниками козака в поході: *Мене змиють дрібні дощі, / А розчешуть густі терни, / А висушать ясне сонце, / А розкуйдить буйний вітер!* [6, с. 26]. Ампліфікаційне використання символічних образів, виражених поєднанням дієслівних метафор з постійними прикметниковими епітетами, посилюють їх виразові якості: *“Мене, нене, мене, нене, / Змиють дощі, / А розчешуть густі терни, / А висушать буйні вітри!”* [6, с. 29]. У випадках, коли образ природи набуває переносного, символічного значення, у ньому з'являється новий, глибинний зміст. Асоціативна образність контекстуальних архетипних символів наділяє текст пісні семантичною виразністю.

Таким чином, семантика води в українських народнопісенних джерелах є поліінформативною. Її образ символізує чистоту, вроду, пробудження природи, байдужість; вода в річці, озері, ставку – це і дзеркало, у яке вдивляється дівчина, і подруга, з якою розмовляють; також це символ байдужого потоку.

Символом, що концентрує в собі найвищий ступінь ідейного навантаження в українських народних ліричних піснях, виступає **туман**: *Та туман яром котиться, / Краце жить нам хочеться! / Та й тогді краце заживем, / Як все панство проженем!* [6, с.306]. Знаковий образ туману споконвіку уособлював лихо, небезпеку, загрозу: *Туман поле покриває, / Козак по нім конем грає* [6, с.40]. Сема *туман* несе почуття безнадії, суму, навіть невеселі думки: *“Ой раді б ми та і піднятися – / Туман налягає; / Ой раді б ми та і вертатися – / Гетьман не пускає”* [6, с. 22]. У макротексті козацької пісні *туман, що покриває*, символізує розпач матері перед розлукою з сином: *Гомін, гомін по діброві, / Туман поле покриває, / Мати сина виряджає* [6, с. 27], а також асоціюється з тугою, сумом, безнадією: *Гомін, гомін по діброві, / Туман поле покриває, / Мати сина прикликає: «Вернись, сину, додомоньку, / Змию тобі головоньку»* [6, с. 26]. Здрібніло-пестливі суфікси – типова ознака народнопісенних текстів. Завдяки засобам експресивного словотвору лексема набуває додаткового стилістичного значення і виступає підсилювальним засобом.

Одним із найпоширеніших у мікросистемі архетипних слів-символів українських народних ліричних пісень є **вітер**. У фольклорному мовленні архетипний образ-символ **вітер** уособлює неспокій, життєві труднощі, неприємності, що їх має подолати людина: *Та шумить, гуде вітер по діброві, / Блудить, блудить козаченько по дорозі* [6, с.52]. Просторовий образ *діброви* виступає серйозною перешкодою на шляху героя: козак змушений перебувати поза домівкою певний час і невідомо, чи вдасться йому залишитися живим.

Вітер, образ якого найчастіше вживається у козацьких піснях, виражає ідею суму, туги, смерті: *Вітер гуде, трава шумить, / Козак бідний убит лежить / На купині головою, / Накрив очі осокою. / Кінь вороний у ніженьках, / Орел сизий в головоньках* [6, с. 67]. Козак покладається також на вітер як на посланця до рідні, посередника між місцем загибелі і рідною домівкою: *Та принесе мене не мій кінь вороний, / Та принесе мої кості вітер буйний* [6, с. 33].

Органічно вплітаються в структуру української народної ліричної пісні поетичні звертання назв неістот до явищ природи, надаючи тексту символічного звучання: *У полі могила з вітром говорила: / "Повій, вітре буйнесенький, щоб я не чорніла, / Щоб я не чорніла, щоб я не марніла, / Щоб по мені трава росла та ще й зеленіла". / І вітер не віє, і сонце не зріє, / Тільки в полі край дороги трава зеленіє* [6, с. 72]. Інтимністю, ліричним звучанням забарвлений суфікс *-есеньк-*, який органічно увійшов у стилістичну систему української літературної мови. Використання здрібніло-пестливих суфіксів надає голубливого тону пісенному мовленню.

Нанизування кількох символів в одному контексті, властиве українським народним ліричним пісням, створює динамічну напругу змісту, наділяє його виразною стилістичною конотацією: *Беру собі паняночку – / В тотім полі могилочку, / Где ясне сонце не зазріє, / Дрібен дощик не закрапає, / Буйний вітрець не завіє* [6, с. 60]. Українські ліричні пісні характеризуються значною кількістю і різноманітністю форм суб'єктивної оцінки, яких немає в інших культурах.

Поширеним у ліричних піснях є також індексальний знак – символ-образ **хмари**, яка в одних текстах має стати загальновідомою семантику – очікування чи передбачення поганого результату походу, кривавої битви, в інших (зокрема, наймитських і заробітчанських піснях) символ хмари використовується для передачі дещо іншого значення – людського поговору: *Ой хмарно, хмарно, / Ще й хмарніше буде, / Судять, говорять / Та за мене люде* [6, с. 271]. Звична для українського фольклору парадигма *хмара – ворог, військо, загроза* наділена семантико-стилістичною виразністю у структурі українських козацьких пісень: *Чорна хмара наступила, / Щось у хмарі гуде, – / Ось слухайте, милі браття, / Щось із нами буде!* [6, с. 47]. Художнє означення **чорна** посилює образну семантику, що сприймається як загальнонаціональне явище, викликає близькі, асоціативні й оцінні характеристики. Символічне значення чорного кольору практично в усіх етнокультурах модифікується як смерть, тяжка доля, зловісність, страхітливості тощо.

Архетип **морозу** як передвісника лиха, нещастя, а можливо, і смерті козака наділений символічною конотацією в козацьких піснях: *Розвивайся, сухий дубе, на ніч мороз буде. / "Куди їдеши, козаченьку, біда тобі буде"* [6, с. 50]. Семантика символів передається через психологічний зміст паралелізму народної пісні, у якому відбивається світогляд українського народу.

Мороз, образ-символ якого може використовуватися і з метою передачі не лише осуду панів, а й віри у справедливе їх покарання за їхні ганебні вчинки, доречно використовується і в наймитських піснях: *Тоді взяли наймитонька лютий морози: "Поб'ють, тебе, господарє, наймитові сльози"* [6, с. 260]. Емоційно-стилістичною виразністю наділений постійний епітет *лютий*, виражений нестягнутою формою якісного прикметника.

В українському пісенному фольклорі слово-поняття **сніг** символізує здебільшого смерть. В основу мотивації покладені властивості цього природного явища: *Ой по горах сніги лежать, / По долинах води стоять, / А по шляхах маки цвітуть. / То ж не маки червоненькі – / То козаки молоденькі* [6, с. 26]. Семантико-синтаксичний паралелізм наділяє пісенну строфу двоплановістю, що лягає в основу психологічного поетичного образу, побудованого на асоціативних зв'язках зіставлення, порівняння, уподібнення: *Ой у полі сніжок порошить, / Аж там козак вбитий лежить / На купині головою, / Прикрив ноги осокою, / Накрив очі муравою, / Жовте тіло – рокитною, / Білі руки – хустинною; / В головоньках ворон кричє, / А в ніженьках коник плаче* [6, с. 62]. Образи *купини, осоки, мурави, рокити, хустини, ворона, який кричє і коника, який плаче*, набули символічного значення в контексті пісні.

Отже, природні явища, зокрема **туман, дощ, вітер, хмара, мороз, сніг**, які становлять архетипну символічну мікросистему українських народних ліричних пісень, є засобом найповнішого і найглибшого вираження української ментальності, першоосновою нашого буття. **Вода** – це активний чинник формування символічних образів в українському пісенному фольклорі. Вона як один із рівнів символізації взаємодіє з іншими групами символів – птахами, деревами, кущами, надаючи пісенним текстам семантико-стилістичної виразності й образності.

Загалом архетипні словесні образи-символи є невід'ємним складником образного простору українських народних ліричних пісень, визначаючи їх глибину та асоціативний характер. Загалом символізація фольклорних образів не тільки формує свою особливу систему, а й виходить за її межі, проникає у загальномовний простір, укорінюється в ньому, формуючи важливі особливості національної мовної картини світу.

Таким чином, ментальність української нації виявляється в усній народній творчості за допомогою цілого комплексу мовних форм і засобів, серед яких чільне місце відводиться символічним образам. Тому перспективою дослідження є розгляд інших архетипних образів-символів у мовній тканині української народнопоетичної творчості з метою окреслення концептуальної картини світу українського народу та національної специфіки фольклору взагалі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гнатюк Г.І. Семантична характеристика архетипних слів-символів у поезії Лесі Українки / Г.І. Гнатюк // Мова і культура. – У 10 т. / Вип. 6. – Том III. Лінгвокультурологічна інтерпретація тексту. – Ч.2. – К., 2003. – С.174-182
2. Зборовська Н.В. Психологія і літературознавство / Н.В. Зборовська. – К.: Академвидав, 2003. – 392 с.
3. Кононенко В.І. Символи української мови / В.І. Кононенко. – Івано-Франківськ: Плай, 1996. – 272 с.
4. Маковский М.М. Сравнительный словарь мифологической символики в индоевропейских языках: Образ мира и миры образов / М. М. Маковский. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1996. – 416 с.
5. Нойман Э. Искусство и время // К.Г. Юнг, Э.Нойман Психологический анализ и искусство. – М.: RELF-book, Ваклер, 1996. – С.153-195.
6. Соціально-побутові пісні / [упоряд. і передм. О.М. Хмільської]. – К.: Дніпро, 1985. – 331 с.
7. Українські народні ліричні пісні. – К.: Вид-во АН УРСР, 1960. – 400 с.
8. Юнг К.Г. Избранное / К.Г. Юнг. – Минск: Попурри, 1988. – 448 с.
9. Юнг К.Г. Подход к бессознательному // К.Г. Юнг Архетип и символ. – М.: Ренессанс, 1991. – С. 23-94.

УДК 811.161.2.81'36

СЕМАНТИКО-ФУНКЦІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА ПРЕФІКСІВ ПРИКМЕТНИКІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ СТУПЕНЯ ВІЯВУ ОЗНАКИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Митяй З.О., к. філол. н., доцент

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

У статті аналізується семантико-функціональна специфіка префіксальних прикметникових утворень на позначення неповноти вияву ознаки в сучасній українській мові.

Ключові слова: префіксальний спосіб творення прикметників, категорія кількісної градації ознаки, недостатній ступінь вияву ознаки.

Митяй З.О. СЕМАНТИКО-ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ СПЕЦИФИКА ПРИСТАВОК ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХ, ОБОЗНАЧАЕМЫХ СТЕПЕНЬ ПРОЯВЛЕНИЯ ПРИЗНАКА В СОВРЕМЕННОМ УКРАИНСКОМ ЯЗЫКЕ / Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Україна.

В статті аналізується семантико-функціональна специфіка приставочних прикметникових утворень, що позначають неповну ступінь проявлення признака в сучасній українській мові.

Ключевые слова: приставочный способ образования прилагательных, категория количественной градации признака, недостаточная степень проявления признака.

Mutyay Z.O. SEMANTIC AND FUNCTIONAL SPECIFICITY CONSOLE adjectives degree of manifestation SIGN LANGUAGE IN THE MODERN UKRAINIAN / Melitopol State University named after Bogdan Khmelnytsky, Ukraine.

The article analyzes the semantic and functional specificity of platformers adjectives entities designated part-time degree of manifestation of character in the modern Ukrainian language.

Keywords: prefixal method of forming adjectives, the category of quantitative trait grades, lack the degree of manifestation of the trait.

Прикметник як частина мови становить особливу форму мовних одиниць, які виявляють ознаки, властивості предметів. Притаманна йому семантико-граматична категорія ступенів якості передає градацію, інтенсивність вияву ознаки в предметі. Дослідження семантичних категорій як найбільш значущих, універсальних, що об'єктивуються в різних мовах, покладено в основу функціональної граматики, – стверджує О.В. Бондарко [5, с. 7].